

HALKA AÇIK OLMAYAN ANONİM ŞİRKETLERDE AZINLIK PAY SAHİPLİĞİ HAKLARI

Türk Ticaret Kanunu (“TTK”), anonim şirketlerde her bir pay sahibine tanınan haklar yanında, sermayenin belirli bir oranındaki paylara sahip ortaklara bazı ek haklar sağlamıştır. “Azlık” ya da “azınlık” olarak ifade edilen bu gruba girebilmek için halka kapalı şirketlerde esas sermayenin en az % 10’unu temsil eden paylara sahip olmak gereklidir. Aşağıda öncelikle azlık oluştursun oluşturmasın her bir ay sahibinin hakları, sonrasında ise azlık pay sahiplerinin sahip olduğu özel haklar sunulmuştur.

1. PAY SAHİPLİĞİ HAKLARI

TTK’da her bir pay sahibine sağlanan hakların, oy kullanma ve kar payı alma dışındaki en önemlileri şunlardır:

a) Bilgi Alma Hakkı: TK m.437/f.2’ye göre, her pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir. Bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir. Bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra mahkemeye başvurabilir.

b) Genel Kurulu Çağırma Yetkisi: Şirket genel kurulunu toplantıya çağırma yetkisi kural olarak yönetim kuruluna aittir. Ancak, çağrı konusunda asıl yetkili olan yönetim kurulunun devamlı olarak toplanamaması, toplantı nisabının sağlanmasının olanaksız olması veya hiç mevcut olmaması hallerinde, tek bir pay sahibi mahkemeye başvurarak genel kurulun toplanmasına karar verilmesini isteyebilir.

c) Özel Denetçi Atanmasını Talep Etme Hakkı: TTK m.438’e göre her bir pay sahibi belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulması için bir özel denetçi atanmasını genel kurulda isteyebilir. Bu talebin genel kurul tarafından reddedilmesi halinde, azınlık oluşturmayan pay sahibinin mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını talep etme yetkisi yoktur.

d) Sorumluluk Davası Açma Hakkı: Her pay sahibi, TTK m.553.maddesi uyarınca kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusuruyla ihlal eden kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler veya tasfiye memurları aleyhine sorumluluk davası açabilir. Buna ek olarak, her bir pay sahibi, TTK m.549, 550, 551 ve 554’te belirten sorumluluk davalarını açabilir.

e) Genel Kurul ve Yönetim Kurulu Kararları Aleyhine Dava Açmak: Her bir pay sahibi, şartları varsa hukuka aykırı olan genel kurul ve yönetim kurulu kararlarının

geçersizliğine ilişkin dava açabilir. Bu davaları açabilmek için, azınlık oluşturmak gerekli değildir.

2. AZINLIK PAY SAHİPLİĞİ HAKLARI

Azınlık pay sahipleri, yukarıda sayılan pay sahipliği haklarına ek bazı haklarla donatılmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi, azınlık oluşturmak için esas sermayenin en az % 10'unu temsil eden paylara sahip olmak gerekir. TTK'da özel olarak azınlığa tanınmış hakların kullanılması açısından, sermayenin % 10'u ile % 49'una sahip olunması arasında bir fark yoktur.

TTK'da öngörülen başlıca azınlık hakları şunlardır:

a) Genel Kurulu Toplantıya Çağırma Hakkı: Azınlık oluşturmayan pay sahipleri, yönetim kurulunun çağrı yetkisini kullanmayacak derecede işlevsiz kaldığı hallerle sınırlı olarak genel kurulun toplanmasını mahkemeden isteyebilirken, TTK m.411 azınlık pay sahiplerine böyle bir sınırlama olmaksızın genel kurulu çağırılmasını talep etme hakkı tanımıştır. TTK m.411'e göre, azınlık pay sahipleri, yazılı olarak gerektirici sebepleri ve gündemi belirterek, yönetim kurulundan genel kurulu toplantıya çağırmasını veya zaten toplanacak ise görüşülmesini istedikleri konuları gündeme koymasını isteyebilirler. Yönetim kurulu çağrıyı kabul ettiği takdirde, genel kurul en geç kırk beş gün içinde yapılacak şekilde toplantıya çağrılır; aksi hâlde çağrı istem sahiplerince yapılır. Talep açıkça reddedildiğinde veya yedi iş günü içinde olumlu cevap verilmediği takdirde ise azlık çağrı istemi ile şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir.

b) Özel Denetçi Atanmasını Mahkemeden İsteme Yetkisi: Yukarıda belirtildiği gibi azınlık oluşturmayan pay sahipleri genel kuruldan özel denetçi talep edebilir, ancak bunun reddi halinde başvurabileceği bir hakkı söz konusu değildir. TTK m.438, azınlık pay sahiplerine, genel kurulun red kararına karşı mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını isteme hakkı vermiştir.

c) Genel Kurul Toplantısının Ertelenmesini İsteme Hakkı: TTK m.420'ye göre, finansal tabloların müzakeresi ve buna bağlı konular, azınlık pay sahiplerinin istemi üzerine, genel kurulun bir karar almasına gerek olmaksızın, toplantı başkanının kararıyla bir ay sonraya bırakılır. Bu hak, azınlık pay sahiplerine, genel kurula önemli bir müdahale etme gücü vermesi dolayısıyla dikkate çekicidir.

d) Nama Yazılı Pay Senedi Basılmasını Talep Etme Hakkı: TTK m.486/f.3'de azınlık hak sahiplerinin istemde bulunması halinde nama yazılı pay senedi bastırılıp, tüm nama yazılı pay senedi sahiplerine dağıtılacağı öngörülmüştür.

e) Haklı Sebep Fesih Davası Açma Hakkı: Azınlık hak sahiplerine tanınmış en önemli haklardan biri de şirketin haklı sebep feshini talep etme hakkıdır. TTK

m.531'e göre, haklı sebeplerin varlığında, azınlık, mahkemeden şirketin feshine karar verilmesini talep edebilir. Ancak mahkeme, fesih yerine, davacı pay sahiplerine, paylarının karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değerlerinin ödenip davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşen başka bir çözüme karar verebilir.

f) Kurucuların, Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Denetçilerin İbra edilmesini Engelleme Hakkı: Kural olarak ibra edilmiş yönetim kurulu üyeleri aleyhine m.553'e göre sorumluluk davası açılmaz. Bunun bir istisnası, TTK m.559'da düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, denetçilerin, şirketin kuruluşundan ve sermaye artırımından doğan sorumlulukları, şirketin tescili tarihinden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve ibra yoluyla kaldırılamaz. Dolayısıyla, kuruluştan ve sermaye artırımından doğan sorumluluk 4 yıl geçmedikçe ortadan kaldırılamaz. 4 yılın sonunda bu kişiler kural olarak genel kurulda ibra edilerek sorumluluktan kurtulabilirler. Ancak, kanun burada azınlık hak sahiplerine önemli bir hak tanımıştır. Buna göre, kuruluş veya sermaye artırımından 4 yıl geçmiş olsa dahi, azınlık pay sahipleri sulh ve ibranın onaylanmasına karşı iseler, sulh ve ibra genel kurulca onaylanmaz.

3. ÖZEL NİSAPLAR SEBEBİYLE SAHİP OLUNAN VETO HAKLARI

Her ne kadar azınlık haklarının kullanılması açısından, % 10 ile % 49 pay sahipliği arasında bir fark yoksa da bu, % 10'nun üzerinde sahip olunan pay oranlarının TTK kapsamında hiçbir farklılığa yol açmadığı anlamına gelmemektedir. TTK, şirket için önem arz eden bazı kararların alınması için nitelikli çoğunluk öngörmüştür. Bunların bazıları şöyledir:

- Şirketin birleşme veya bölünme karara alabilmesi için genel kurulda mevcut oyların üçte dördünün olumlu oyu gereklidir,
- Şirketin feshi ve tasfiyesi için sermayenin en az %75'ini oluşturan pay sahiplerinin olumlu oyu gereklidir.
- Nama yazılı payların devrinin sınırlandırılması veya imtiyazlı pay oluşturulması için sermayenin en az %75'ini oluşturan pay sahiplerinin olumlu oyu gereklidir.
- Sermaye artırım durumunda pay sahiplerin yeni payların alımı konusundaki rüçhan hakkının kaldırılması için sermayenin en az % 60'ını oluşturan pay sahiplerinin olumlu oyları gereklidir.

Görüldüğü üzere, azınlık oluşturan pay sahiplerinin pay oranı ne kadar yüksekse şirket açısından önemli kararların alınmasını engelleme ihtimali de o kadar yüksektir. Örneğin, sermayenin % 26'sını temsil eden paylara sahip bir kişi, şirketin birleşmesini veya bölünmesini, fesih kararı almasını veya nama yazılı payların devrinin sınırlandırılmasını engelleyebilir. Bu sebeple, % 49'un altında pay sahiplerinin

haklarını değerlendirirken sadece azınlık haklarını değil, bu özel nisapları da dikkate almak gerekir.

4. ESAS SÖZLEŞMEDE VEYA PAY SAHIPLERİ SÖZLEŞMESİNDE SAĞLANAN EK HAKLAR

Yukarıda sayılan oranlar ve haklar, TTK'nın getirdiği düzenlemelerdir. Bu oranlar veya haklar konusunda esas sözleşme ile pay sahipleri lehine değişiklik yapılabilir. Bu çerçevede, % 10'nun altında paylara (örneğin % 5) sahip pay sahiplerinin, azınlık oluşturacağı esas sözleşmede kararlaştırılabilir veya yukarıda öngörülen özel nisaplar ağırlaştırılabilir. Bunun yanında, esas sözleşmede TTK'nın emredici hükümlerine aykırı olmamak şartıyla azınlığa bazı ek haklar tanınabilir.

% 10'nun üzerinde veya altında paylara sahip olan pay sahiplerinin haklarının koruma altına alınabileceği bir diğer olanak ise, pay sahipleri arasında imzalanan ve İngilizcesi "shareholders' agreement" olarak adlandırılan pay sahipleri sözleşmesidir. Bu sözleşmede, hissesinin bir bölümünü başka birine satan pay sahibi ile bu yeni pay sahibi, şirketin yönetimine ilişkin konularda anlaşmaktadır. Dolayısıyla, bu sözleşme ile yeni hisse alan azınlık pay sahiplerine kanunda veya esas sözleşmede öngörülmeyen bazı haklar verilebilir. Ancak, unutmamak gerekir ki, bu sözleşme sadece taraflarını bağlayacağı için, sözleşmeye aykırılık durumunda kural olarak yalnızca sözleşmeyi ihlal eden tarafın sorumluluğuna gidilebilir. Dolayısıyla, bu sözleşmeye dayanılarak şirketin işleyişine doğrudan müdahale edilmesi esas sözleşmeye oranla daha zordur.